

پیشینه اختلافات آبی ایران و افغانستان را بفرمایید.

آقای اسدالله علم
در کتاب خاطراتش
اشاره می‌کند
یکی از اصلی‌ترین
موضوعات منطقه
سیستان، رودخانه
هیرمند است و
معاهده، منافع
تاریخی ایران را
نادیده گرفته است.
ایشان در کتابش
به کلمه جالبی
اشاره می‌کند به
نام «آربابان نامرئی»
که این احتمالاً
مهم‌ترین مؤلفه‌ای
بوده که منجر به
عقد معاهده ۱۳۵۱
شده است

اهمیت آب رودخانه هیرمند برای زندگی و بقای سیستان همانند اکسیژن برای آدمی است؛ این موضوع باعث شده است همواره میان ایران و افغانستان اختلافات متعددی بر سر تقسیم آب این رودخانه بروز نماید. این اختلافات که پیشینه آن به حدود ۱۵۰ سال پیش برمی‌گردد به عنوان یکی از پایدارترین عوامل تنش و اختلاف در روابط دو کشور عمل کرده، اما شدت و ضعف آن به طور بنیادی به وجود یا فقدان آب بستگی داشته است. به عبارت دیگر هر زمان که کل منطقه سیستان با معضل خشکسالی مواجه شده است، اختلافات افزایش یافته و دو کشور از روش‌های مختلف به دنبال حل معضل بوده‌اند و معمولاً به یک معاهده یا توافقنامه جدید دست می‌یافتند اما در سال‌های پرآبی، منابع تنش و اختلاف فروکش کرده و توافق‌های میان دو کشور به حاشیه رانده می‌شد. اختلافات و همکاری‌های آبی میان دو سوی رودخانه هیرمند دقیقاً به اندازه ریخت‌شناسی این رودخانه پیچیده است.

● اولین اختلافات تاریخی بر سر رودخانه مرزی هیرمند میان ایران و افغانستان به حدود سال ۱۲۵۱ می‌رسد که تلاش‌ها برای حل اختلاف از طریق مذاکرات دوجانبه به نتیجه نرسید و به پیشنهاد افغانستان، پای حکمیت بین‌المللی به این موضوع باز شد. حکمیت گلد اسمیت، آب را به صورت مساوی میان دو کشور تقسیم کرد و مشکل به صورت موقت حل شد.

● در دوره خشکسالی بعدی که تقریباً سی ساله است، مجدداً مسائلی درمی‌گیرد که در نهایت به حکمیت جدیدی به نام حکمیت مک ماهون در سال ۱۲۸۴ منتهی می‌شود. مک ماهون دست به تقسیم آب رود هیرمند زد و سهم آب ایران را به یک سوم از کل آبی که به بند کمال خان می‌رسید، کاهش داد. رأی مک ماهون بر خلاف یافته‌های تحقیقی در مورد مصرف آب و میزان نیاز طرفین به آب بوده و مورد پذیرش دولت ایران قرار نگرفت، اما دولت افغانستان آن را بلافاصله قبول کرد و اختلاف بر سر استفاده از آب هیرمند همچنان ادامه یافت.

● کاهش آب رودخانه در سال ۱۳۱۵ باعث شد ایران و افغانستان ضمن مذاکراتی، آب هیرمند را به مدت یک سال از بند کمال خان به طور مساوی تقسیم کردند. در سال ۱۳۱۶ و به دنبال امضای «پیمان سعدآباد» بین کشورهای ایران، افغانستان، ترکیه و عراق، دو کشور در چهارچوب روابط منطقه‌ای قرارداد موقت تقسیم آب هیرمند را یک سال دیگر تمدید کردند.

● در دوره خشکسالی بعدی اختلافات مجدداً تشدید و به دلیل اینکه مذاکرات دوجانبه به نتیجه نرسید منجر به این شد که کمیسیون برای